

6. Akce valutní týká se umoření zbývajících 112 milionů státovek a jich záměny novými cennými známkami.

Svedení je zvláštním druhem návodu k činu trestnému a je přitěžující okolností při vyměření trestu za spoluvinu návodem založenou, zejména byly-li svedeny osoby mladé, nezkušené, dosud zachovalé (§§ 44 lit. *d* a 263 lit. *f* o. z. tr., § 112 lit. *c* voj. tr. z.). Svedení k těmto činům, jež o sobě nejsou bezprávními, nýbrž jen nemravnými, je zvláštním činem trestním, a sice:

1. Svedení osob, jež byla výslovně nebo mlčky svůdci svěřena za účelem dohledu neb vyučování, k páchání nebo snášení smilného jednání, je zločinem, jež se trestce těžkým žalářem od 1 do 5 roků (§§ 132, III. a 133 o. z. tr., §§ 411, III a 412 voj. tr. z.).

2. Svedení osoby pohlavně zachovalé ke smilstvu následkem kuplířství, byť i o sobě netrestného, je zločinem, jež se trestce těžkým žalářem od 1 do 5 let (§§ 132-IV, 133 o. z. tr. a §§ 411-IV, 412 voj. z. tr.).

3. Svedení nezletilého syna neb nezletilého příbuzného v domě žijícího ke smilstvu ženštinou v domě žijící je přestupkem, jež trestá se tuhým vězením od 1 do 3 měsíců. Přestupek ten stíhá se však jen k žalobě rodičů, příbuzných nebo poručníka (§§ 505 o. z. tr., 778 voj. tr. z.).

4. Svedení a zneuctění osoby pod přípovědí manželství, jež nebyla splněna, trestce se co přestupek tuhým vězením od 1 do 3 měsíců (§ 506 o. z. tr., § 779 voj. z. tr.).

5. Svedení mladistvých osob ku smilstvu ženštinami, jež provozují tělem svým smilnou živnost, netrestá více úřad bezpečnostní, nýbrž trestce se co přestupek tuhým vězením od 1 do 6 měsíců (§ 5 č. 5 z. ze dne 24. května 1885 č. 89 ř. ř. z. a § 783 voj. z. tr.).

Svépomoc.

I. Pojem a dějinný vývoj.

Svépomoc vůbec jest svémocné uplatnění skutečných nebo domnělých nároků právních, nešetříc státní autority. Moderní právní stát spočívá na negaci svépomoci a na vzájemném a všeobecném přesvědčení, že k iniciativě a úřednímu jednání jest povolán příslušný úřad, je-li porušen některý obor právní. Jest tudíž každý příslušník státu, co se týče třetím způsobeného porušení jeho práva, k tomu poukázán, aby ochrany u příslušného úřadu vyhledával. Chrání-li sebe sám, přestává tím uznávati státní moc a právní pomoc ve státě, a zapomíná, že donucovací moc nepřísluší jemu, nýbrž státu a že jen tehdy, podrobí-li se všickni jedné vůli, možný jest bezpečný právní stav, jak pro všechny, tak i pro každého jednotlivce. Svépomoc trestce se tudíž v každém právním státě, ježto by jinak povstala zhoubná válka všech proti všem, čemuž musí zákonodárství energicky zabrániti, jelikož zákon a právo nutno vykonávati jedině orgány k tomu povolanými. Již v římském právu byla svépomoc zakázána a dekret císaře Marka Aurelia (decretum divi Marci) nařizoval, že každý, kdo obchází se soudcovskou pomocí, domáhá se svého právního nároku násilně a svémocně, má tohoto právního nároku, je-li odůvodněn, pozbyti, je-li neodůvodněn, má dvojnásobné odškodnění poskytnouti. Ačkoli říšské zákony německé rovněž trestaly svépomoc, užívalo se jí přece po celý středověk v rozbojích šlechty a měst. Ve skutečnosti byly i zakládány dokonce jednoty a spolky za účelem důraznějšího provádění svépomoci, čehož nebylo se lze uvarovati, ježto nebylo spořádaného soudnictví. Ba i po vyhlášení věčného míru zemského a po dosazení říšského komorního soudu (r. 1495)

uplynulo ještě drahně času, než nově zřízený právní stav nabyt s dostatek posily, aby učinil svépomoc zbytečnou, neřku-li aby ji potlačil. V novějších zákonnících jest veškera svépomoc zapovězena. Právo soukromé spojuje s ní škodlivé následky a právo trestní ohrožuje ji tresty.

II. Druhy svépomoci.

Co do podrobností jest lišiti svépomoc defenzivní (obrannou) a aggresivní (útočnou). Defenzivní svépomoc, t. j. svémocné odražení bezprávného útoku, jest v jistých různě vytknutých mezích dovolena. Všeobecně budiž podotknuto, že při tom na vině útočnickově nezáleží. Rozhodujeť spíše, aby útok podle svých objektivních známek jevil se bezprávným. Aggresivní svépomoc vykonáváme, chceme-li dosíci dosti učinění za utrpěná majetkoprávní nebo jiná porušení. Defenzivní svépomoc může se v nejrozmanitějších formách vyskytovat a to podle povahy práva, o jehož uskutečnění běží, a prostředků, které zdají se býti oprávněnému k tomu příhodnými. Tak může se jeviti ve formě útoku na osobní svobodu dlužníkovu, nebo ve formě vsazení do majetkové sféry jeho a t. d. Jest jenom v jistých úzkých mezích povolena.

III. Platné právo.

A. Právo soukromé.

Kdokoli za to má, že mu v jeho právech bylo ublíženo, může stížnost svou na úřad zákonem k tomu ustanovený vznésti. Kdo by však, aby sobě pomohl, své moci užil, tento úřad pomínav, anebo kdo by vykročil z mezí nutné sebeobrany, ten z toho odpovídej (§ 19 o. o. z.). Svépomoc není z pravidla v žádném oboru práva ani věcného ani osobního věcného dovolena; i jest na př. svépomocí, jestliže ten, kdo má jen právo k držení, když se mu to odepře, beze soudcovské pomoci sám v držbu se uváže (§ 320 o. o. z.); totéž platí o vlastnictví (§ 425 o. o. z.), o právu záštatním (§§ 449, 451 o. o. z.), o služebnostech (§ 480 o. o. z.), o právu dědickém (§ 533 o. o. z.). Dědic nesmí se vůbec, zvláště však ne naproti spoludědici, svémocně v dědictví uvázati (rozh. ze dne 27. května 1868 č. 5330 sb. 3072; ze dne 25. září 1862 č. 6542 sb. 1565). Co se obzvláště držby dotýče, náleží ku právům jejím také právo, v držení svém se hájiti a kdyby pomoc soudcova přišla pozdě, násilí násilím přiměřeným odvrátiti. Jinak má úřad politický péči míti o zachování pokoje veřejného, soud trestní o potrestání zjevného násilí (§ 344 o. o. z.). § 344 jest tudíž výjimkou ze všeobecné zásady § 19, který tresce svépomoc; než protože výjimky jest přesně vykládati, následuje z § 344 další:

1. tento způsob svépomoci dovoluje se pouze při držení; výjimky nedopouštějí obdobného užití v jiných případech, tedy nelze § 344 na vlastnictví rozšiřovati. není-li vlastník v držení svého předmětu vlastnického; rovněž ne na jiná věcná práva, má-li oprávněný jedině pořádný titul na své straně, nemá-li však držby příslušného věcného práva;

2. § 344 dovoluje svépomoc jen tehdy, kdyby pomoc soudcova přišla pozdě, t. j. je-li nebezpečí v prodlení, musí-li se držitel právem obávati, že, dříve než se dovolá soudcovy pomoci, jeho držba bude mu zatím svémocně a násilně odňata;

3. § 344 předpokládá užití násilí naproti držiteli, tedy bezprávný útok; lhostejno, lze-li též trestně ho stíhati čili nic; pojem »násilí« (třetí osoby) zřejmě ukazuje, že zde běží o opomenutí všech zákonných prostředků, tudíž o nedovolené vsazení v držbu, spojené s fysickými násilnostmi;

4. užití svépomoci smí se však jen na přiměřená opatření násilná vztahovati. Každé plus nad to není již dovolenou svépomocí po smyslu § 344 i činí toho, kdo překročí hranice svépomoci, za to odpovědným. Přiměřena jest tudíž vlastní obrana, obmezí-li se na nutnou míru, by držitel v držbě se zachoval, aby své držení uhájil; proto má napadený také po případě právo, aby vsáhl v cizí držení, by své vlastní obhájil (rozh. ze dne 2. března 1887 č. 2266, sb. 11473 a ze dne 18. května 1876 č. 5649, sb. 6152); při tom se arci předpokládá, že se protiobrana ihned stala (rozh. ze dne 2. června 1885 č. 6005, sb. 10590). Sem patří též případ ochrany zákonného práva zástavního pronajímatelova vůči nájemníkovi, který nehledě k tomu, že jest s nájemným pozadu, chce vnesené svršky svoje odkliditi; takovéto jednání jest násilným vsáháním do práv pronajímatelových a tento má tudíž právo, aby zabránil nájemníkovi v odklizení svršků (illata) (rozh. ze dne 10. června 1884 č. 6784, sb. 10069).

Další případ dovolené svépomoci obsahuje § 1321 o. o. z.: Kdo na svém pozemku a půdě zastihne cizí dobytek, nemá proto práva jej zabít. Může ho příhodnou mocí zahnat, aneb, vzal-li tím škodu, užívaje práva základu soukromého, zajmouti tolik kusů, kolik k nahrazení škody potřebí. Má se však v 8 dnech s vlastníkem o náhradu smluviti nebo žalobu na soudce vznésti, sice bude povinen zajatý dobytek vrátiti (§ 1321 o. o. z.). Dobytek zajatý vrácen buď i tehda, když vlastník dá zaň jinou přiměřenou jistotu (§ 1322 o. o. z.). Také tento druhý případ výjimečný závisí na několika obmezeních zákona a poruší-li se ona, bude svépomoc nedovolenou a neoprávněnou.

1. Především smysl zákona jest ten, že výrazem »na svém pozemku a půdě« rozuměti jest takové předměty pozemkové, které jsou vzdělány a které vkročením cizího dobytka jsou poškozovány, jako: pole, luka, zahrady, lesy a pod.; nelze však výraz »pozemek a půda« rozšiřovati na takové objekty, které leží ladem, tudíž jsou nevzdělány.

2. Druhou podmínkou svémocného zabavení jest, aby vlastník utrpěl škodu; obava, že škodu po případě teprv utrpí, neodůvodňuje ještě tohoto oprávnění a pouhé postižení dobytka na cizím pozemku a půdě nedává tudíž ještě nikterak práva ku svémocnému zabavení.

3. Vlastník nesmí v sechen dobytek, jež zastihne na svém pozemku a půdě, zajmouti, nýbrž, jak zákon výslovně vytýká, tolik kusů, kolik k nahrazení škody potřebí, důsledek to všeobecně uznané zásady, že užívání výjimek jest co možná do těsných hranic vtlačiti.

4. Dále jest toto právo svépomoci obmezeno tím, že poškozený má buďto v osmi dnech s vlastníkem o náhradu se smluviti, nebo v tom případě, není-li to možno, má svou záležitost na soudce vznésti; vyprší-li tato lhůta, nemá tudíž pražádného práva, aby pokračoval v zajmutí aneb aby si zadržoval dobytek.

5. Konečně jest tento výjimečný případ podmíněn tím, že zajatý dobytek jest vráciti i tehda, když vlastník dá zaň jinou přiměřenou náhradu.

Z těchto mnoha omezení, která §§ 344, 1321, 1322 o. o. z. připínají na výkon svépomoci, vysvítá jasně, že ku svépomoci po zákonu lze sáhnouti jen v nejkrajnějším případě, tedy při držbě, hrozí-li se držiteli skutečným násilím, a při poškození cizím dobytkem jen potud, pokud jest nevyhnutelně nutnou. Svépomoc dovoluje se ve případě § 344 o. o. z. jen, užije-li se

jí okamžitě, jak z obratu »násilí násilím« výslovně vysvítá; ve druhém případě jest omezena pouze určitou lhůtou.

Posléze obsahuje § 63 les. z. podobné ustanovení o pouštění dobytka do cizích lesů; podobně jako § 1322 o. o. z. i zákony o škodách zvěří a honbou způsobených mají některé předpisy, na základě jichž poškozený může užiti svépomoci, aby odvrátil od sebe škodu. (Viz čl. Lesy a Škody zvěří a honbou způsobené.)

B. Právo trestní viz čl. Obrana nutná a Nouze.

IV. Svěpomoc v právu mezinárodním.

Také v mezinárodním právu rozeznáváme mezi defenzivní a agresivní svěpomocí. Ona podle své povahy směřuje jediné k odvrácení nebezpečí a k zabezpečení se proti dalším ujmám, tato k dosažení úplného dosti učinění. Aby se dosáhlo těchto účelů, nevyklučuje se dokonce ani naprosto zničení nepřítelů, ačkoli to právem nesmí se považovati za okamžitý přímý cíl. Existence dostatečného důvodu ku svěpomoci a šetření náležitých mezí, které jsou účelem vytčeny, rozhoduje spolu o oprávněnosti svěpomoci. Mezinárodní pravidla porušují se však svěpomocí, když kromě případu přímého nebezpečí ihned se sáhne k tomuto poslednímu prostředku, aniž se zkusily prostředky po dobrém, aniž se přednesl a náležitě odůvodnil domnělý nárok; neboť ospravedlniti lze svěpomoc jen jakožto prostředek z nouze (Hefter, str. 194).

Svědci (v civ. řízení sporném) (§§ 320—350 civ. ř. s.).

I. Pojem.

Svědky nazýváme osoby, které na základě vlastního pozorování mají před soudem o jednotlivých skutečnostech vypovídati. Od znalců liší se tím, že tito musí míti způsobilost zvláštní, kdežto svědkem může býti z pravidla každý, kdo není zákonem vyloučen a kdo jest vůbec s to, aby o nějaké skutečnosti — o tom, co se stalo — na základě vlastního pozorování soudu podal zprávu.

II. Rozdělení.

Již z vylíčeného pojmu svědka plyne, že svědky ve smyslu civilního řízení jsou toliko ty osoby, které svoje svědectví skládají před soudem a nikoli mimosoudně. V širším smyslu slova lze ovšem mluvit o svědcích soudních a mimosoudních; ke svědkům mimosoudním se zejména čítají svědkové obřadní, jichž jest třeba ku platnosti některých listin, a svědkové totožnosti.

Dle staršího procesního práva dělili se soudní svědkové ve způsobilé a nezpůsobilé nebo nehodné (zavržitelné) (*testes inhabiles*), kteří nebyli vůbec k svědectví připuštěni, a dále ve svědky nevadné a vadné resp. podezřelé (*testes suspecti*); výpověď těchto posledních nečinila protívou k svědkům klassickým plný důkaz. Ohledně nezpůsobilých svědků činěn pak dále rozdíl mezi relativně a absolutně nezpůsobilými, dle toho, zda-li důvod nezpůsobilosti byl všeobecný či vztahoval-li se toliko na určitý proces.

Avšak toto rozdělení uvedením zásady volného uvažování prostředků průvodních do nového soudního řádu pozbylo z největší části základu. Zásady o průvodní moci svědecké výpovědi v civilní rozepři souhlasí potud se zásadami řádu trestního, že soudce přihlížející ku veškerým okolnostem a provedeným důkazům má volně posouditi, zdali a pokud svědek věrohodnosti zasluhuje. Zvláštním druhem svědků moderního procesního práva